

๑

ผู้คนกำเนิดคล้าย-
ใหญ่ย่อมเพศพิวพรรณ
ความรู้อาจเรียนทัน
ยกแต่ชั่วดีกระด้าง

ดลิ่งกัน
แพกบ้าง
กันหมด
อ่อนแก่ฤไหว

ที่มาของวรรณคดี

โคลงบทนี้ปรากฏครั้งแรกในพระราชหัตถเลขาเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๔๐ ต่อมาตีพิมพ์รวมอยู่ในหนังสือประชุมโคลงสุภาษิตพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕

ผู้แต่ง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปี/สมัยที่แต่ง

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๐ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประเภทของวรรณคดี

โคลงบทนี้เป็นวรรณคดีคำสอน คือวรรณคดีที่มีเนื้อหามุ่งแสดงคติปรัชญาในการดำเนินชีวิต จริยธรรมหรือข้อประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม กวีอาจนำคำสอนมาจากค่านิยม ความเชื่อ หลักธรรมทางศาสนา หรือประสบการณ์ชีวิต

รูปแบบคำประพันธ์

โคลงสี่สุภาพ

วัตถุประสงค์/โอกาสในการแต่ง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์โคลงบทนี้ ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ เพื่อพระราชทานพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมารซึ่งได้เสด็จพระราชดำเนินจากประเทศอังกฤษมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระองค์ทรงกล่าวไว้ในพระราชหัตถเลขาว่าโคลงบทนี้ทรง “เขียนไว้ในสมุดวันเกิดของลูกโตตามที่เขาขอให้ฉันเขียน”

ความหมายของวรรคทอง

โคลงบทนี้เสนอความคิดว่า ความแตกต่างอันสำคัญของมนุษย์นั้น อยู่ที่คุณธรรมความดีและความละเอียดยุติในจิตใจของแต่ละบุคคล แม้จะมีความแตกต่างกันบ้างในเรื่องรูปลักษณ์ภายนอก เพศ หรือเชื้อชาติ แต่ก็ไม่ใช้ความแตกต่างอันสำคัญ แม้แต่วิชาความรู้ก็ได้ ทำให้มนุษย์ต่างกัน เพราะมนุษย์สามารถศึกษาเล่าเรียนจนมีความรู้ความสามารถเท่าเทียมกันได้ คุณธรรมความดีและความประณีตของจิตใจซึ่งเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ยากต่างหากที่ทำให้มนุษย์แตกต่างกันอย่างแท้จริง

ความดีเด่น

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์โคลงบทนี้ขึ้นคราวเสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรปครั้งแรก จากการที่ได้ทรงพบเห็นความเป็นอยู่ของชาวตะวันตก กอปรกับประสบการณ์ส่วนพระองค์ที่ทรงพบปะผู้คนหลากหลายจากการเสด็จประพาสทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ทรงตระหนักว่า เปลือกนอกที่แตกต่างกันทั้งหลายของมนุษย์ล้วนเป็นสิ่งสมมติ ความแตกต่างที่แท้จริงของมนุษย์อยู่ที่จิตใจภายในอันเป็นแก่นแท้

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์โคลง ๖ บทลงตีพิมพ์ในหนังสือดุสิตสมิต พ.ศ. ๒๔๖๒ เนื้อหาของโคลงแสดงความปลื้มพระราชหฤทัยที่ได้รับพระราชทานโคลงจากพระบรมราชชนกในครั้งนั้น ทรงกล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ที่จะ “ให้สติ” แก่พระองค์และทรงเปรียบโคลงบทนี้กับ “ประทีป” ที่ส่องสว่างนำทาง ทั้งยังทรงอธิบายขยายความเพิ่มเติมโดยเน้นย้ำความคิดที่ว่ารูปลักษณ์ภายนอกหรือวิชาความรู้ไม่ใช่สิ่งที่ทำให้ชาติใดสูงส่งหรือต่ำด้อยกว่าชาติใด สิ่งสำคัญคือคุณธรรมความดี ดังปรากฏในโคลงต่อไปนี้

ปางนี้มีผู้มัก	คิดกลัว
เห็นว่าชาติของตัว	ต่ำต้อย
จึงคอยแต่มุ่งมัว	ยอมพ่าย เชนอ
แล้วก็มานะน้อย	ไม่กล้าแข่งขัน
กลัวพรรณที่ແກແວ	กว่าตน
หุดหู่ในกะมล	ไม่สู้
ลืมนึกว่าเป็นคน	เหมือนเช่น ตนเอง
ลืมนึกว่าความรู้	อาจรู้ทันกัน
สำคัญอยู่แต่แต่	ธรรมะ พ่อเอย
ผิว่องจิตโมหะ	เกลือกกล้า
ผิวพรรณใช้ว่าจะ	ช่วยรอด กรรมนา
จิต่องแต่ผิวคล้ำ	ไปแพ้ผิวงาม
ความดีความชั่วไรรู้	เปนตรา
คนชั่วเปรียบปัญญา	ยิ่งผู้
ผลกรรมก็จักพา	สู่ทุ- คติเอง
คนโง่ความดีก็	รอดพ้นภัยพาล

เมื่อพิจารณาเนื้อหาของโคลงประกอบกับบริบทของยุคสมัยที่แต่ง โคลงบทนี้น่าจะมีนัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับลัทธิจักรวรรดินิยมใน สมัยนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงนำมาอธิบาย ต่อโดยเน้นแนวคิดเกี่ยวกับชาติว่า ความเจริญสูงส่งของชาติใด ขึ้นกับ คุณธรรมความดีของคนในชาติ มีใช้สืหรือวิชาความรู้

การที่โคลงพระราชนิพนธ์บทนี้ยังคงตราตรึงอยู่ในใจผู้อ่านสืบมาจนถึง ปัจจุบัน แม้เวลาจะผ่านมากกว่าร้อยปี แสดงให้เห็นว่าสาระสำคัญของโคลง มีความเป็นสากลที่อยู่เหนือกาลเวลา กล่าวคือ เป็นการแสดงทรรศนะ อันลึกซึ้งเกี่ยวกับแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์ ดังพบว่า คนทั่วไปมัก พิจารณาผู้อื่นจากลักษณะที่ติดตัวมาแต่กำเนิด เช่น รูปร่าง เพศ สีผิว

หรือเชื้อชาติ โดยไม่ได้ตระหนักว่าสิ่งเหล่านี้เป็นความแตกต่างแต่เพียง
ภายนอก เพราะเมื่อมองทะลุเปลือกที่ห่อหุ้มอยู่ก็จะพบว่าแท้จริงแล้ว
ทุกคนล้วนเกิดมาเป็นมนุษย์เหมือน ๆ กัน แม้แต่วิชาความรู้ซึ่งมีใช้สิ่ง
ที่ติดตัวมาแต่กำเนิด มนุษย์ก็มีศักยภาพที่จะแสวงหาความรู้ให้เท่า
เทียมกันได้ โคลงบทนี้จึงกระตุ้นเตือนให้พิจารณาแก่นแท้ของความ
เป็นมนุษย์อย่างลึกซึ้งอันได้แก่คุณธรรมความดี เพราะสิ่งเหล่านี้ขึ้น
อยู่กับพื้นฐานจิตใจของแต่ละคน เป็นอุปนิสัยที่ยากจะเปลี่ยนแปลง
แก้ไข ดังนั้น มนุษย์จึงควรรักษาคุณธรรมความดีไว้ให้มั่น พร้อมทั้งหัน
ฝึกฝนอบรมจิตใจของตนให้ละเอียดประณีต เพราะหากจิตใจตกต่ำ
ก็ย่อมจะลดทอนคุณค่าที่แท้จริงของตนเองลงไปด้วย

ในด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์ โคลงพระราชนิพนธ์บทนี้ดีเด่นด้าน
การสรรคำ โดยใช้คำที่เป็นคู่ตรงข้ามซึ่งสื่อถึงลักษณะของมนุษย์ได้
อย่างครบถ้วน และสามารถตีความหมายได้หลายระดับ เช่นในวรรคที่
ว่า “ใหญ่ย่อมเพศฉิวพรรณ” แสดงให้เห็นความแตกต่างของบุคคล ทั้ง
รูปร่างที่ใหญ่และเล็ก เพศ และสีผิว นอกจากนี้ยังอาจตีความรูปร่างที่
ใหญ่หรือเล็กว่าแสดงถึงอำนาจที่เหนือกว่าหรือด้อยกว่า และตีความสี
ผิวว่าหมายถึง เชื้อชาติ หรือหมายถึงชนชั้นก็ได้ การใช้คำว่า “ชั่ว-ดี” และ
“กระด้าง-อ่อน” สามารถสื่อความหมายถึงคนจิตใจชั่วช้ากับคนจิตใจ
ดีงาม และคนจิตใจหยาบกระด้างกับคนจิตใจละเอียดประณีตได้อย่าง
ครบถ้วนโดยใช้คำเพียง ๔ คำเท่านั้น

จากที่กล่าวมานี้เห็นได้ชัดว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัวทรงนำประสบการณ์ส่วนพระองค์มากลั่นกรองและถ่ายทอด
เป็นบทประพันธ์ที่นำเสนอแนวคิดอันเป็นสากล ถึงพร้อมด้วย
ความงามทางวรรณศิลป์ทำให้สามารถสื่อคติอันลึกซึ้งแบบคายผ่าน
กาลเวลามาจนปัจจุบัน